

СТАНОВИЩЕ

върху материалите за участие в конкурс за заемане на академична длъжност (АД) „Доцент“ по дисциплината „Хранене и агрономия“ към катедра „Анатомия, физиология и животновъдни науки“ в област на висше образование 6. „Аграрни науки и ветеринарна медицина“, професионално направление 6.4. Ветеринарна медицина, научна специалност „Зоохигиена и организация на ветеринарното обслужване“, обявен от Лесотехнически университет (ЛТУ) в ДВ бр. 28 от 01.04.2025 г., код на процедурата: VM-AsP-0325-160.

Кандидат за участие в конкурса: гл. ас. д.в.м. Христина Сталинова Нешовска, преподавател в катедра „Анатомия, физиология и животновъдни науки“ при Факултет „Ветеринарна медицина“ на ЛТУ.

Изготвил становището: проф. д. н. д-р Теодора Петрова Попова, Лесотехнически университет, гр. София, област на висше образование 6. „Аграрни науки и ветеринарна медицина“, професионално направление: 6.4. „Ветеринарна медицина“, научна специалност „Епизоотология, инфекциозни болести и профилактика на заразните заболявания по животните“, определена за член на Научното жури със Заповед № ЗПС-280/19.05.2025 г. на Ректора на ЛТУ – София.

Кратки биографични данни за кандидата.

Христина Сталинова Нешовска е завършила средното си образование през 2005 г. в българско училище в гр. Братислава. През 2011 г. се е дипломирала в Тракийския университет в гр. Ст. Загора като Магистър по ветеринарна медицина, специалност „Ветеринарен лекар“. През 2007-2008 г. е преминала стажове в хуманни аптеки в гр. София и в гр. Несебър, както и обучение по програма „Еразъм“ във Ветеринарен факултет в гр. Бърно – Чехия (02.2010-08.2010 г.). Придобила е допълнителна професионална квалификация като „Техник-технолог по качеството на храни и напитки“, специалност „Контрол на качество и безопасност на храни и напитки“ в Център за професионално обучение към ЕТ „Алфа-Христо Стефанов“ (2014 г.). През следващата година е участвала в семинар на тема „Нови аспекти в областта на стандартите и приложимите към тях документи към системите за управление на безопасността на храните“, организиран от International Quality Association и БАБХ (09.02.-10.02.2015 г.). Има трудов стаж и опит като ветеринарен лекар във Ветеринарен център „Св. Антим“ (22.06.2011-22.07.2014 г.) и като Главен инспектор в отдел „Контрол на храните“ и „Анализ на риска“ в Областна дирекция по безопасността на храните в София – град (23.07.2014-08.06.2015 г.), както и като Главен инспектор в отдел „Интегрирана профилактика“ в Столична регионална здравна инспекция. Дирекция „Профилактика на болестите и промоция на здраве“ (05.10.2015 – 26.10.2018 г.). От 29.10.2018 г. е асистент във ФВМ, ЛТУ, София, а от 18.10.2022 г. до сега е главен асистент. На 12.10. 2021 г. Хр. Нешовска защитава дисертационен труд и придобива образователната и научна степен (ОНС) „Доктор“ по научна специалност „Зоохигиена и организация на ветеринарното обслужване“. Владее английски, словашки и чешки език, работа с програми за документооборот, кореспонденция с институции, статистическа обработка на данни и има компютърни умения на съвременно ниво. Членувала е в студентска киноложка организация и е участвала в организиране на изложби у нас.

Съответствие на подадените документи и материали на кандидата с изискуемите съгласно Правилника за РАС в ЛТУ.

Гл. ас. д-р Хр. Нешовска е представила документите, необходими за участие в конкурса за заемане на АД „Доцент“, подготвени според изискванията на професионалното направление и Правилника за РАС в ЛТУ.

Оценка на учебно-преподавателската дейност на кандидата.

Преподавателският стаж на д-р Нешовска във ВУЗ е повече от шест години и шест месеца, като започва през м. октомври 2018 г. при постъпването ѝ като асистент в ЛТУ. Повече от 2 години тя е главен асистент (от 18.10.2022 г. до настоящия момент), а през периода 04.01.2023 – 31.12.2023 г. осъществява научно-изследователска дейност като гл. асистент – постдокторант към Национална програма „Млади учени и постдокторанти-2“.

Гл. ас. д-р Нешовска подготвя и провежда упражнения, семинарни занятия, практически и семестриални изпити по пет учебни дисциплини: „Хранене и агрономия“, „Качество и безопасност на храните за животни“, „Ветеринарномедицинска хигиена и технологии в животновъдството“, „Обществено ветеринарно дело и законодателство“ и „Екология“. Освен на български език, тя провежда същите дисциплини и в курса на английски език. Ежегодната ѝ аудиторна заетост е над изискуемия минимум от 360 ч. Тези данни показват, че тя има **достатъчно дълъг преподавателски опит** в провеждане на занятия със студенти по водените от нея учебни дисциплини, като **изпълнява и преизпълнява задължителната учебна заетост**. Този опит е допълнен и обогатен и посредством **преподаването на английски език** на същите учебни дисциплини.

Оценка на научната, научно-приложната и публикационната дейност на кандидата.

Научният стаж на д-р Хр. Нешовска е повече от шест години и половина. За участие в конкурса за доцент тя е представила общо **20 научни труда**, които не повтарят тези за придобиване на ОНС „Доктор“. Материалите за ОНС „Доктор“, включват дисертация, автореферат и 4 публикации в научни списания, Те са на английски език, като на една тях Хр. Нешовска е самостоятелен автор и е водеща в останалите. Две от тях са в издания, реферирани в Web of Sciences.

Общият брой на точките, постигнати от кандидатката по групите показатели за АД „Доцент“, е **464,15** при минимални национални изисквания от 400 точки, както следва:

- По показател 1 (група А) д-р Нешовска има **50** точки от 50 изисквани - за **дисертационен труд** за придобиване на ОНС „Доктор“ на тема „Проучване влиянието на НРР - обработката върху качеството и безопасността на сурови храни за кучета“, защитен на 12.10. 2021 г. в ЛТУ, Диплома № ЛТУ – ОНС - 2021-149 / 27.10.2021 г.

- По показател 2 (група Б) – **0** точки от 0 изисквани.

- По показателите от **гр. В – 100** точки от 100 изисквани, получени от публикуване на хабилитационен труд – **монография**: Нешовска, Х. (2024). Black soldier fly-фермата на бъдещето. Екологичен източник на хранителни вещества, Авангард Прима, София, 168 стр., ISBN - 978-619-279-062-2, COBISS.BG-ID – 69510152. Монографията е интересна, оригинална, актуална и отговаря на изискванията за изготвяне на такъв труд. Написана е на професионален език, но се чете бързо и леко. Тя разглежда промишленото отглеждане и използването на насекоми и по-конкретно на вида Black soldier fly, тяхното приложение като алтернативен хранителен източник в дажбите на различни категории животни, както и някои предимства и недостатъци на този вид иновативно животновъдство. Анализирани са законодателството, свързано с отглеждането на насекоми, на национално и на Европейско ниво.

- По показателите от **гр. Г – 234.15** точки от 200 изисквани, от които:

- ♦ Публикувана **книга** на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“: Нешовска, Х. (2024). Проучване влиянието на НРР - обработката върху качеството и безопасността на сурови храни за кучета. София, 124 стр., ISBN - 978-619-

279-063-9, COBISS.BG-ID – 69484296 – **40** точки. Тя представя проучвания на влиянието на НРР обработката върху качеството, смислосмостта и безопасността на сурова кучешка храна с цел поддържане на добро здравословно състояние на кучето. Резултатите показват, че НРР обработка не влияе върху качеството на храната, удължава срока на годност и приложението ѝ се препоръчва поради намаляване на риска от заразяване с патогени както за кучетата, така и за техните стопани.

♦ Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – **11** бр. – **170** точки.

♦ Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томовете – **7** бр. – **24,15** точки.

• По показатели от **гр. Д** кандидатката е получила **80** точки от 50 изисквани, от които **75** т. от 5 цитирания на 2 публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томовете (по 15 точки за всяко) и **5** т. от 1 цитиране на публикация в нереферирано списание с научно рецензиране.

• По показателите от **гр. Е** – **0** точки от 0 изисквани.

Общият брой на точките, получени от д-р Нешовска по всички показатели (**464,15**) значително надвишава минимума, необходим за изпълнение на минималните национални и допълнителни изисквания по професионалното направление, определени с Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в РБ и ПРАС на ЛТУ за заемане на АД „Доцент“ в област на висше образование б. Аграрни науки и ветеринарна медицина.

Освен това гл. ас. д-р Нешовска има участие в **разработването на 4 учебни програми** на български и английски език по актуалния учебен план (УП), който е в сила от м. юни 2021 г. за редовно обучение по специалност „Ветеринарна медицина“, ОКС „магистър“, по дисциплините: • „Хранене и агрономия“, код по УП VM 216, II курс, III семестър; • „Ветеринарномедицинска хигиена и технологии в животновъдството“, код по УП VM 224., II курс, III сем.; • „Екология“, код по УП VM 214, I курс, II сем. и • „Качество и безопасност на храните за животни“, код по УП VM 260., II курс, IV семестър.

Участвала е в **три** Международни научни **конференции** на ФВМ - ЛТУ „Tradition and Modernity in Veterinary Medicine“, проведени през 2020, 2021 и 2023 г., с **9 научни съобщения**, представени с 4 доклада и 5 постера.

Също така тя е член на организационния комитет на следните международни научни конференции: • „Tradition and modernity in veterinary medicine“. 28–30.04.2023, Yundola, Bulgaria и • „Tradition and modernity in veterinary medicine“. 26–28.04.2024, Yundola, Bulgaria. Във ФВМ гл. ас. д-р Хр. Нешовска е член също и на: • Общото събрание на ФВМ при ЛТУ; • Комисия за хуманно отношение към животните, за периода от 2022 до 2025 г.; • Комисия по етика, предложения и жалби от студенти и докторанти, за периода от 2022 г. до 2025 г.

Д-р Нешовска е участвала в обучителен **курс** за повишаване на професионалната квалификация по „Защита и хуманно отношение към опитни животни, използвани за научни или образователни цели“ (Удостоверение № 076166 от 20.12.2023 г., ЛТУ – София, Център за продължаващо обучение), както и в **мобилност** по програма „ERASMUS+“ в Университета в Сасари, Италия за периода от 20 - 24.11. 2023 г.

Тя е носител на **награда** за представен постер на Международната научна конференция „Tradition and Modernity in Veterinary Medicine“, проведена на 26–28.04.2024 г. в Юндола, България, в секция „Неинфекциозна патология“.

Характеристика на публикуваните научни резултати

- Представените от гл. ас. д-р Хр. Нешовска научни публикации за участие в конкурса за доцент са общо **20** на брой. Те включват хабилитационен труд – **монография, книга** на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“ и **18** статии, **11** от които са публикувани в български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация и **7** - в нереферирани списания с научно рецензиране. Една от статиите е публикувана на български, а останалите – на чужд език. Големият брой статии в реферирани научни списания е свидетелство за значимостта на нейната научноизследователска и публикационна дейност.

Отражение на научната дейност на кандидата в литературата (цитируемост).

Представени са данни за **2** научни труда с участие на д-р Нешовска, **цитирани в 6 публикации**. Пет от цитиранията са в статии в чуждестранни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (Web of Science или Scopus). Общият **SJR** на публикациите, в които са тези цитирания, е **4.985**. Една от тези статии с нейно участие е цитирана също и в публикация в българско нереферирано списание с научно рецензиране. Тези резултати са добър показател за **значимостта на нейната научна продукция** в международен мащаб, както и в нашата страна.

Приноси в трудовете на кандидата (научни, научно-приложни, приложни).

Приносите, произтичащи от научноизследователската работа на д-р Нешовска, са **оригинални и иновативни за нашата страна**. Те могат да се разделят на три групи:

Научни:

За пръв път у нас е направено задълбочено проучване на сурова кучешка храна, преминала обработка под високо налягане (HPP - High Pressure Processing). Доказано е, че посредством тази обработка се удължава срока на годност на храната до 30 дни при съхранение при 0 – 4 °C, без промяна на качествените показатели, което гарантира безопасността и здравето на потребителите. HPP на суровата кучешка храна не променя органолептичните показатели, с изключение на цвета (Г6.1).

При хранене на кучета за период от 45 дни със сурова храна, преминала HPP, не са наблюдавани статистически значими промени в хематологията на кръвта на кучетата, но от серумната биохимия са установени статистически значими промени в стойностите на Urea, ALB, TP, Chol и ALP (Г6.1).

Определена е хранителната стойност на иновативни фуражни суровини (цитрусови отпадни продукти) с цел заместване на основни съставки на фуражи за селскостопански животни. Изследвано е съдържанието на кадмий и олово в цитрусови кюспета във връзка с тяхната безопасност при приложението им като фуражна суровина (Г 7.1; Г 7.3).

Анализирано е законодателството, свързано с прилагането на различни видове технологии при производството на храни за домашни любимци (Г 8.5).

Научно-приложни:

Изследвани са нивата на тежки метали в черноморски хидробионти, на базата на които е определен потенциалния риск за здравето на човека при консумацията им. Препоръчано е изследване на проби морска вода, седимент, водорасли и различни видове риби за биоаккумуляция на тежки метали с цел мониторинг на замърсяване на българското Черноморие. Извършено е биомониториране на нормирани (олово, кадмий и живак) и ненормирани тежки метали в различни авкакултури, бентос и вода, добити от българската

акватория на Черно море, за периода 2020 – 2021 г. Изследваните различни търговско значими видове риба от българската част на Черно море са показали ниско съдържание на тежки метали в по-голямата част от тестваните проби. Някои от тези метали обаче се установяват в по-високи стойности, което би могло да бъде предпоставка за бъдещо нормиране в законодателните актове (Г7.1, Г7.2, Г7.4 - Г7.10, Г8.1, Г8.3, Г8.4, Г 8.6).

Представен е анализ на действащото българското и европейско законодателство, свързано със замърсяване с тежки метали на морски аквакултури. Нормативните документи определят пределно допустими концентрации само за три тежки елемента – олово, кадмий и живак (Г7.2, Г7.9, Г8.6).

Направен е преглед на нормативни документи, свързани с използването на различни видове насекоми като храна и/или фураж. Не са открити критерии за безопасност и технологична хигиена при производството на продукти/суровини получени от насекоми, предназначени за човешка консумация (Г 8.2).

Приложни:

Препоръчано е прилагане на НРР технологията при производството и на сурови кучешки и котешки храни (Г6.1).

Проучени са основни и отпадни продукти, получени при отглеждане на Черна войнишка муха в България, както и тяхното приложение. Те се характеризират с отлични хранителни качества и високо ниво на безопасност за крайните потребители. Добиваните суровини се отличават с високо съдържание на есенциални нутриенти и успешно биха могли да заменят основни протеинови и липидни източници в храненето на животни, без това да оказва влияние върху здравето и продуктивността им. Този тип животновъдство е екологично и няма отрицателно въздействие върху околната среда (В 3.1, Г 8.2).

Доказано е, че цитрусовите отпадни продукти успешно биха могли да заменят основни фуражни суровини. Използването им има екологична и икономическа значимост, тъй като намалява количеството на органичните отпадъци в световен мащаб (Г 7.1, Г7.3).

Тези приноси са важни от научна и практическа гледна точка за нашата страна. Те внасят ценен дял в науката и практиката в тези насоки у нас, като допринасят за въвеждане и развитие на нови технологии, опазване на околната среда и усъвършенстване на законодателството, с което са ценни и иновативни в научно-приложен аспект.

Оценка на личния принос на кандидата

Личният принос на гл. ас. д-р Хр. Нешовска в представената научноизследователска продукция е безспорен. Тя е самостоятелен автор на монография, книга и на три от представените статии, в 7 от останалите е водещ автор, в 4 е на второ място и в останалите 3 – на трето място в авторския колектив. Една от статиите с нейно участие е с един съавтор, 12 са с двама и 1 - с трима съавтори. Тези данни са показател за значителното й лично участие в разработването и публикуването на научните трудове и я представят като утвърден и перспективен учен с интерес към най-новите технологии. Нейният опит и възможности за самостоятелна изследователска и публикационна дейност са безспорни.

Критични бележки и препоръки

Книгата на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор“ не е приложена към предоставените ми за оценка документи нито на електронен, нито на хартиен носител. Налично е само кратко резюме на книгата.

Някои от представените статии би трябвало да бъдат обединени в по-малък брой публикации. Например резултатите, публикувани в статии Г7.1 и Г7.3 са за обща статия, както и тези в статии Г7.4, Г7.5, Г7.6, Г7.7 и Г7.8 също би трябвало да се публикуват в една или най-много в две статии. Тази препоръка би трябвало да се има пред вид при бъдещата публикационна дейност.

Лични впечатления

Познавам Хр. Нешовска от постъпването ѝ като асистент във ФВМ. Нейната всеотдайност и отговорност към преподавателската и научноизследователската работа са безспорни, както и интересът ѝ към проучването и въвеждането на перспективни нови технологии. Високата ѝ компетентност, организираност и последователност в работата също допринасят за постигнатите успехи. Особено достойно за уважение и възхищение е успешното съчетаване на най-важното – майчинството, с преподавателската и научноизследователската дейност!

Заклучение

От представените материали за участие в конкурса за АД „Доцент“ става ясно, че гл. ас. д-р Хр. Нешовска е изграден учен с дълъг над 6 годишен преподавателски и изследователски стаж. Научните ѝ публикации за участие в конкурса са **20** на брой, като повече от половината от тях са отпечатани в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Приносите на трудовете ѝ са актуални и ценни за нашата страна. Цитиранията са достатъчно на брой и също свидетелстват за значимостта на научната продукция на кандидатката. Общият брой на точките, получени от нея по групите показатели за АД „Доцент“, е **464,15** и надвишава минималните национални изисквания от 400 т. По всички необходими показатели тя изпълнява, а по някои преизпълнява тези изисквания. Също така гл. ас. д-р Хр. Нешовска има достатъчно дълъг преподавателски опит в провеждане на занятия по пет дисциплини: „Хранене и агрономия“, „Качество и безопасност на храните за животни“, „Ветеринарномедицинска хигиена и технологии в животновъдството“, „Обществено ветеринарно дело и законодателство“ и „Екология“, като изпълнява и преизпълнява задължителната учебна заетост. Преподаването на английски език на същите учебни дисциплини допълнително обогатява този опит. **Съгласно чл. 2а, (1) от ПРАС в ЛТУ, кандидатката не само, че отговаря на минималните национални изисквания към научната и преподавателската дейност, определени в ППЗРАСРБ по професионалното направление на конкурса, но и значително ги надвишава.** Всичко това ми дава основание убедено да предложа гл. ас. д-р **Христина Сталинова Нешовска да заеме академичната длъжност „Доцент“** в област на висше образование б. „Аграрни науки и ветеринарна медицина“, професионално направление 6.4. „Ветеринарна медицина“, научна специалност „Зоохигиена и организация на ветеринарното обслужване“, по дисциплината „Хранене и агрономия“ към катедра „Анатомия, физиология и животновъдни науки“ във ФВМ, ЛТУ, София.

10.07.2025 г.

Изготвил становището:

гр. София

(проф. д.н. Т. Попова)